

12. Комарницький І.М. Формування механізму організаційно-економічної підтримки молокопереробних підприємств, орієнтованих на експорт / І.М. Комарницький, Г.В. Цар // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – №2. – С. 155–159.

13. Рябенко А.Є. Система функціонування ринку молока України та шляхи його удосконалення / А.Є. Рябенко, О.Г. Радева // Економіка АПК. – 2010. – №1 (17). – С. 170–174

14. Статистичний щорічник України за 2013 рік. – К.: Консультант, 2014. – 574 с.

15. Моніторинг розвитку ринку молока та молочних продуктів України / Спілка молочних підприємств України. За ред. Бутенко М.І. – V вип. – К., 2010. – 100 с.

16. Клейнер Г.Б. Еволюція інституціональних систем / Г.Б. Клейнер; ЦЭМИ РАН. – М.: Наука, 2004. – 240 с.

17. Мороз О.В., Семцов В.М., Кукель Г.С. Опортуністична діяльність в аграрному секторі України як конфліктуотворюючий фактор // Ефективна економіка. – 2014. – №10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

УДК 338.432:332.142.4/.6:65.01:005

С.М. РОГАЧ,
д.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Л.В. ЛЕВКОВСЬКА,
д.е.н., с.н.с., Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України,

Т.І. ДОБРЯНСЬКА,
аспірантка, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України

Методологічні підходи щодо трансформації базисних інститутів у сфері аграрного природокористування України

Розкрито місце і роль інституту щодо трансформаційних змін темпів, пропорцій та способів аграрного природокористування. Методологічні підходи зосереджено на розкритті змісту організації регулювання використання природних ресурсів в аграрній сфері через трансформацію базисних інститутів в інституції нового типу. Обґрунтовано основні методологічні принципи екологічного регулювання, які повинні лежати в основі формування базисних інститутів нового типу.

Ключові слова: методологія, інституціональні трансформації, базисні інститути, регулювання, аграрне природокористування.

С.М. РОГАЧ,
д.э.н., доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины,

Л.В. ЛЕВКОВСКАЯ,
д.э.н., с.н.с., Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины,

Т.И. ДОБРЯНСКАЯ,
аспирантка, Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины

Методологические подходы трансформации базисных институтов в сфере аграрного природопользования Украины

Раскрыты место и роль института относительно трансформационных изменений темпов, пропорций и способов аграрного природопользования. Методологические подходы сосредоточены на раскрытии сути организации регулирования использования природных ресурсов в аграрной сфере через трансформацию базисных институтов в институции нового типа. Обоснованы основные методологические принципы экологического регулирования, которые должны быть заложены в основу формирования базисных институтов нового типа.

Ключевые слова: методология, институциональные трансформации, базисные институты, регулирование, аграрное природопользование.

S.M. ROGACH,
Ph.D., associate professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

L.V. LEVKOVSKA,
doctor of economics, senior researcher, Institute of environmental economics and sustainable development national academy of sciences of Ukraine,

T.I. DOBRYANSKA,
graduate student, Institute of environmental economics and sustainable development national academy of sciences of Ukraine

Methodological approaches of base institutions transformation in agricultural natural resources using of ukraine

The place and role of the Institute of transformational change rates, proportions and methods of agricultural natural resources using are researched. Methodological approaches are focused on the content of natural resources using regulation in agriculture through the transformation of the basic institutions to new type. The basic methodological principles of environmental regulation that should be founded on the basic institutions of a new type formation are substantiated.

Keywords: methodology, institutional transformation, basic institutions regulation, agricultural environmental management.

Постановка проблеми. Інституціональні трансформації є характерною ознакою розвитку економічної системи будь-

якої країни. Ступінь їх обґрунтованості, послідовності та логічної впорядкованості визначає динамізм соціально-еко-

номічного розвитку, тому що саме інститути генерують увесь спектр організаційних, економічних та правових інновацій, які проникають до всіх сфер відтворювального процесу в період масштабних системних трансформацій.

Ураховуючи потребу в розробці комплексного підходу до формування стратегії інституціональних змін, обґрунтування потребують заходи не щодо впровадження окремих інститутів у систему економічних відносин, а вдосконалення інституціонального середовища сфери природокористування в цілому. Тому важливою науковою проблемою є обґрунтування методологічних підходів щодо трансформації базисних інститутів, які передбачають: розробку інструментарію дослідження через визначення відповідної системи методів, категорій, чинників; оцінку ролі трансформацій базисних інститутів у транзитивній економіці; обґрунтування концептуальних положень і принципів цього процесу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Спроби обґрунтування методології інституціональних досліджень стосовно окремих аспектів природокористування знайшли своє відображення у працях відомих вітчизняних та зарубіжних учених, таких як М. Алімурадов, В. Балеев, І. Бистряков, О. Веклич, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Голян, Б. Данилишин, Р. Капелюшников, С. Кірдіна, М. Корецький, Е. Лисицын, О. Мордвінов, В. Поворозник, Ю. Стадницький, М. Хвесик, А. Чухно та інших. В них простежується діалектика інституціональних зрушень у країнах пострадянського табору, наведені фундаментальні принципи імплементації у вітчизняну практику інститутів, імпортованих із високорозвинених країн.

Однак місце і роль інституту щодо трансформаційних змін темпів, пропорцій та способів аграрного природокористування висвітлено не повністю. Недостатньо системно розкрито їхній вплив на темпи та пріоритети господарської освоєності природно-ресурсної бази аграрної сфери, не розкрито взаємозв'язку між інституціональними передумовами ринкових перетворень у природно-ресурсному секторі та можливостями їх практичного впровадження, не визначено інституціональні чинники впровадження нових організаційно-правових форм підприємництва у практику сільськогосподарського господарювання.

Метою статті відповідно було доповнити методологію застосування інституціонального підходу до дослідження сфери аграрного природокористування та її трансформаційних змін з урахуванням екологічного імперативу.

Виклад основного матеріалу. Перевагами застосування інституціонального підходу в методології наукових досліджень є те, що він здатен охопити різні аспекти сфери природокористування та обґрунтувати способи його збалансування, адже базується на теорії та методології раннього інституціоналізму та неінституціоналізму і включає методи дослідження, що дають змогу виявити найбільш проблемні місця базисної інституціональної системи природокористування і запропонувати шляхи її модернізації. Фахівці зазначають, що в основу цього підходу покладено твердження про те, що інститути (правила, норми, стереотипи поведінки, організаційно-правові форми господарювання, форми власності, форми організації процесів купівлі-продажу, елементи інфраструктури) є консолідуючим базисом сфери природокористування, визначають магістральний напрям її розвитку

взагалі та окремих складових, забезпечують економічно обґрунтований перерозподіл капіталу, формують світогляд роботодавців та найманих працівників [1, с. 6].

У цьому аспекті варто зупинитися на теоретико-методологічних підходах розуміння сутності інституціональних трансформаційних змін. Зокрема, М. Алімурадов під інституціональними трансформаціями розуміє процес змін інституціонального середовища функціонування суб'єктів економіки. При цьому, на його думку, можливі два варіанти змін: перший передбачає появу нових інститутів в межах існуючої економічної системи, що в підсумку приводить до перетворення системи, другий – зміну середовища, для якого створюються відповідні інститути, необхідні для його ефективного функціонування [2, с. 268].

На думку В. Полтеровича, у ХХ столітті трансформація економічних інститутів стала значною мірою результатом реформ, цілеспрямованих заходів різного масштабу, які проводилися за певним планом. Реформи генерують потік інституціональних інновацій, частина яких виявляється здатною до розвитку в задуманому варіанті, інша – реалізується у вигляді, який мало схожий на початковий проект, третя – швидко відмирає [1, с. 3–4].

В. Поворозник вирізняє особливості інституціональної структури вітчизняної економіки і аграрної сфери зокрема, що негативно впливають на економічний розвиток та свідчать про незавершеність трансформаційного процесу: низький рівень специфікації та захисту прав власності і довіри як між економічними агентами, так і економічних агентів до уряду, а саме: високий рівень корупції та бюрократизації всіх гілок влади; високий рівень тінізації економіки; незадовільна якість управління корпоративними правами; недорозвинутість фондового ринку [3, с. 9–10].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок про певну розмитість існуючих підходів щодо масштабів, значення та ролі інституціональних трансформацій у національній економіці. Важливим теоретичним здобутком слід вважати однак думку щодо необхідності вдосконалення інституціонального середовища розвитку національного господарства з метою забезпечення стабільності у суспільстві. Незважаючи на це, в теоретико-методологічному відношенні не розробленими залишаються положення щодо впровадження нових інституціональних структур у корпоративний сектор, ринок нерухомості та сферу природокористування. Враховуючи сучасні реалії національної економіки, виникає необхідність структурування основних блоків інституціональних трансформаційних перетворень, що створюють правову й організаційну основу для побудови в країні громадянського суспільства та соціально-орієнтованої економіки. Такими блоками є, зокрема, системні перетворення, а саме регулювання і впорядкування відносин власності, зміна фіскальної системи.

Як зазначають фахівці, системні трансформаційні перетворення мають відбуватися синхронно зі змінами податкової системи. У сфері природокористування існують значні резерви щодо розширення податкової бази, оскільки саме тут найбільш задіяні у практику принципи зрівнялівки та відомчої необмеженості. Природно-ресурсний потенціал має бути як базою для вилучення фіскальних платежів, так і важливим фактором відтворення капіталу. Тому податкове регулюван-

ня природокористування повинно мати чітку рентну орієнтацію, що дасть можливість диференціювати нормативи плати за спеціальне використання природних ресурсів [4, с. 187].

Особливої гостроти набувають системні перетворення, що принципово змінюють характер взаємозв'язків між суб'єктами економічних відносин сфери природокористування. У методологічному відношенні потребують значної корекції принципи формування нової управлінської вертикалі регулювання сфери природокористування у напрямі децентралізації та врахування особливостей й пріоритетів розвитку окремих регіонів. Відповідно стратегія й тактика інституціональних перетворень у сфері аграрного природокористування повинна полягати у поступовому русі до такого типу організації природокористування, який би забезпечував створення умов для раціонального й ефективного використання регіонального природно-ресурсного потенціалу, економічну й соціальну стабільність сільськогосподарського виробництва.

Для обґрунтування теоретико-методологічних і практичних аспектів формування зазначеного типу організації аграрного природокористування необхідно проаналізувати його концептуальні положення і принципи, відстежити наслідки реалізації трансформаційних змін і на основі критичного аналізу їх недоліків і переваг через призму сучасної соціально-економічної та екологічної ситуації запропонувати найбільш прийнятні для трансформаційного періоду підходи. Відповідного обґрунтування вимагають і орієнтири, що будуть вказувати на напрями переходу (трансформації, генезису) від інститутів одного типу до іншого, а також на найбільш значимі якісні перетворення в їх структурі.

Як свідчить розвиток соціально-економічних систем – ринкової та планово-адміністративної – його постійною компонентою є інституціональна структура управління аграрним природокористуванням. Необхідність останнього пов'язана з економічними проблемами, які виникають в аграрній сфері, та їх негативним впливом на довкілля, передусім сільськогосподарські угіддя і суміжні з ними водні джерела та лісові ресурси. Оскільки державні інституціональні структури управління аграрним природокористуванням притаманні як слабко-, так і високорозвинутим типам суспільних систем, то відмінність між ними полягає у структурі органів державної влади, на які покладено здійснення цього виду управління, механізмах управління та регулювання, міждержавній специфіці агро-екологічних проблем та можливостях щодо їх вирішення.

Для ринкової системи господарювання характерним є те, що базисні інститути державного регулювання аграрного природокористування функціонують відносно відособлено від інститутів ринкового саморегулювання, хоча і пов'язані з ними. У загальному вигляді вони являють собою взаємопов'язану сукупність (систему) засобів, інструментів та методів, за допомогою яких здійснюється регулювання (упередження, обмеження, зниження, пом'якшення, компенсація тощо) негативних екологічних наслідків ринкової саморегуляції в аграрній сфері. Для нього є характерним залучення значного арсеналу економічних методів превентивного, компенсаційного, стимулюючого типів, які доповнюються системою адміністративних регуляторів: стандартами, нормативами, нормами, заборонами, обмеженнями, а також штрафними санкціями за порушення природоохоронного режиму.

Базисні інститути екологічного регулювання розвинутих країн почали формуватися з кінця 60-х років і розвиваються до цього часу. Залежно від соціально-економічної та екологічної ситуації змінюються концептуальні засади та принципи їх формування.

Аналіз наукових джерел [5–7] дає підстави обґрунтувати основні методологічні принципи екологічного регулювання, які повинні лежати в основі формування базисних інститутів нового типу:

- зрівноваження рівня витрат і прибутків у механізмі екологічного регулювання (після першого десятиріччя боротьби за збереження довкілля у 70-х роках, екологічна політика «випала» з традиційних орієнтирів на основний економічний закон ринкової економіки, згідно з яким витрати не повинні перевищувати одержаних доходів. Тому ефективніша реалізація довгострокових екологічних інтересів у перспективі буде ще більше спиратися на поєднання доходів і витрат на екологічні цілі);

- активізація включення в екологічну політику основних ринкових механізмів (цей підхід має сприяти посиленню конкуренції різноманітних ідей стосовно варіантів природокористування. Зокрема підприємці можуть виявити зацікавленість у запровадженні менш дорогих методів і засобів контролю забруднень, але у більш масовому порядку);

- децентралізація урядової відповідальності (ідея посилення ролі і відповідальності регіональних, місцевих органів у вирішенні екологічних проблем на підвідомчих їм територіях дістала визнання та підтримку. Така ідея видається прийнятною ще й тому, що за останні роки регіональні і місцеві органи державної влади накопичили значний досвід вирішення екопроблем);

- забезпечення подальшої участі держави в міжнародному екологічному співробітництві (цей підхід є виправданим, оскільки багато об'єктів природи фактично не розмежовуються державними кордонами. Тому повинні створюватися уніфіковані базисні інститути, які мають контролювати рівень негативного впливу на об'єкти природи, підтримання глобальної екологічної рівноваги).

Узагальнення теоретико-методологічних розробок науковців [1–3, 6–8], щодо перебігу трансформаційних змін у сфері природокористування, охорони навколишнього середовища та регулювання цих процесів, а також урахування особливостей сучасного етапу розвитку аграрної сфери та її взаємодії з довкіллям, дає підстави обґрунтувати концептуальні положення щодо трансформації базисних інститутів регулювання аграрного природокористування у більш досконалі інституції нового типу (див. рис.).

Щодо положення про поступовість та етапність трансформації базисних інститутів в інституції нового типу, то слід зазначити, що зміст та внутрішня структура механізму регулювання аграрним природокористуванням базисних інститутів в аналогічний механізм ринкового типу забезпечується в міру створення для цього об'єктивних умов. При цьому одні елементи традиційного механізму переходять до нового майже без змін, інші – із суттєвими змінами, деякі взагалі не сприймаються новим механізмом і відмирають внаслідок незатребуваності. Крім цього, повинні з'являтися принципово нові регулятори та методи їх практичної реалізації, які не застосовувалися в традиційних базових інститутах. Напри-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

клад, запровадження земельно-орендних відносин обумовило виникнення таких методів як справляння орендної плати, державного мита за посвідчення договорів оренди землі.

Простежується також етапність самого трансформаційного процесу. На етапі роздержавлення сільськогосподарських земель (передачі їх у колективну власність сільськогосподарських підприємств) з'явилася потреба у видачі актів на право колективної власності на землю; наступний етап – паювання колективних земель, супроводжувався видачею членам колективних сільськогосподарських підприємств сертифікатів на право на земельну частку (пай) та запровадженням механізмів обігу земельних сертифікатів. Процеси приватизації земельних часток (паїв) та розпорядження ними вимагали запровадження нових елементів базисних інститутів регулювання земельних відносин, зокрема: виділення земельних ділянок в натурі (на місцевості), видачі державних актів на право приватної власності на землю, створення системи реєстрації земельних ділянок та руху прав на них.

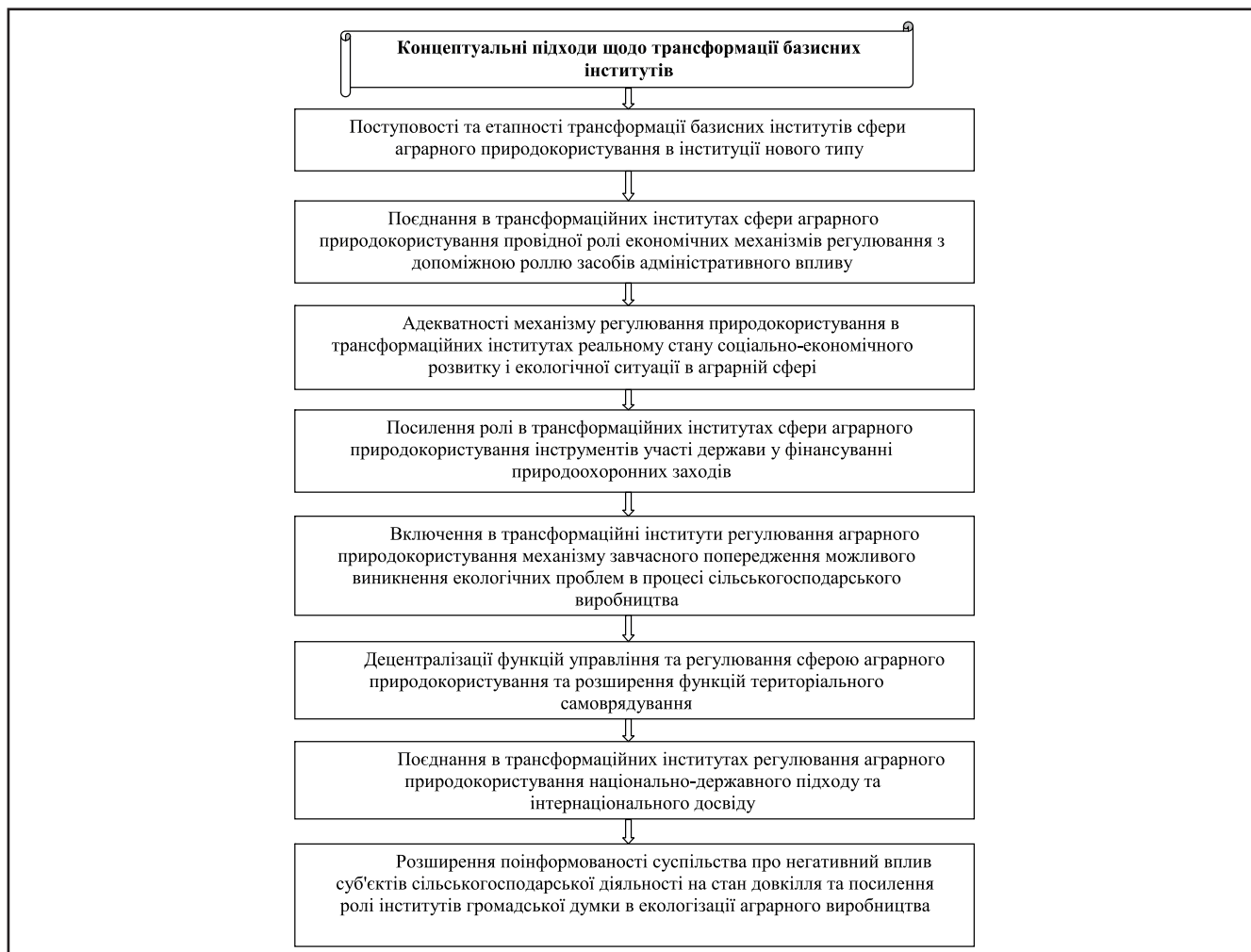
Важливим у методологічному та практичному відношенні є положення про поєднання в трансформаційних інститутах провідної ролі економічних механізмів регулювання з допоміжною роллю засобів адміністративного впливу.

Відповідно при трансформації базисних інститутів необхідно враховувати нові економічні механізми регулювання

аграрного природокористування, зокрема платежі за користування землею, водними та лісовими ресурсами, справляння держмита за посвідчення договорів переходу права власності на користування земельними ділянками. Удосконалюються та доповнюються новими методами механізми компенсаційних виплат за вилучення земель із сільськогосподарського використання, економічного стимулювання раціонального використання природних ресурсів та охорони природи тощо.

Разом із тим ускладнюється та посилюється дія адміністративних важелів впливу. Значне збільшення у процесі реформ кількості суб'єктів аграрного природокористування та урізноманітнення форм господарювання викликає потребу в застосуванні інструментів адміністративного впливу щодо додаткових заборон та обмежень на здійснення окремих екологічнонебезпечних видів господарської діяльності. Загострення екологічних проблем в аграрній сфері спонукає до запровадження більш жорстких стандартів та нормативів впливу на довкілля, суворішим стає і порядок застосування штрафних санкцій за порушення норм і правил охорони навколишнього природного середовища.

Механізм регулювання сфери аграрного природокористування повинен відповідати перебігу самих процесів природокористування і забезпечувати сталий та екологічно-рівноважений розвиток аграрної сфери. Тому важливим є

Концептуальні положення щодо трансформації базисних інститутів регулювання аграрного природокористування в інституції нового типу

дотримання положення щодо адекватності механізму регулювання природокористування в трансформаційних інститутах реальному стану соціально-економічного розвитку і екологічної ситуації в аграрній сфері.

Слід враховувати також, що трансформаційні зміни, пов'язані із становленням ринкової економіки часто супроводжуються кризовими явищами в господарському комплексі та послабленням державної підтримки. Тому механізм фінансово-економічного заохочення аграрних природокористувачів до вжиття природоохоронних заходів має ґрунтуватися на інструментах побічного стимулювання, а саме: пільгового режиму оподаткування; різних видів пільгового кредиту; інших методів, які дають змогу виконувати роботи без виділення коштів із бюджету, а за рахунок власних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників. З часом зі збільшенням фінансових ресурсів держави, система побічного стимулювання може доповнюватися і навіть замінюватися прямим бюджетним субсидуванням. При вирішенні складних чи масштабних проблем природокористування та охорони природи державна допомога є обов'язковою та необхідною, її масштаб має визначатися з урахуванням можливостей суспільства.

Важлива роль цієї складової у регулюванні сфери аграрного природокористування дає підстави сформулювати положення щодо посилення ролі в трансформаційних інститутах інструментів участі держави у фінансуванні природоохоронних заходів.

У умовах функціонування базисних інститутів регулювання природокористування, властивих плановій економіці, підприємства розподілялися за чітко визначеними напрямками та законодавчо встановленими нормативами. Одним з таких напрямів була природоохоронна діяльність підприємств. У ринковій економіці основна мета господарської діяльності – максимізація прибутків, а їх розподіл на підприємствах з приватною формою власності проводиться за напрямками, що визначаються власниками. Відповідно трансформаційні інститути регулювання природокористування повинні включати інструменти перерозподілу державою частини доходів підприємств до бюджету і позабюджетних екологічних фондів з метою акумуляції коштів для фінансування природоохоронних витрат і заходів з оптимізації природокористування. Такими інструментами може бути, зокрема, механізм плати за забруднення довкілля, користування природними ресурсами, інші види екологічних податків і зборів.

Положення щодо включення в трансформаційні інститути регулювання аграрного природокористування механізму завчасного попередження можливого виникнення екологічних проблем у процесі сільськогосподарського виробництва, відображає необхідність врахування екологічного імперативу в процесі здійснення виробничої діяльності.

Зміст цього положення полягає в необхідності здійснення прогнозу розвитку агроекологічних подій у майбутньому і передбачає вжиття превентивних (запобіжних) заходів. Врахування його в практиці регулювання аграрного природокористування є, безперечно, ефективним заходом, оскільки витрати на ліквідацію завданих збитків та відновлення порушеної екологічної рівноваги обходяться суспільству дорожче, ніж попередження цих негативних явищ.

Важливим в умовах ринкової економіки є концептуальне положення щодо децентралізації функцій управління та ре-

гулювання сферою аграрного природокористування та розширення функцій територіального самоврядування.

Аграрне природокористування здійснюється на значних площах і характеризується територіальними особливостями. Відповідно децентралізація управління та регулювання сфери природокористування шляхом делегування частини владних повноважень із загальнодержавного рівня на рівень органів регіональної та місцевої влади дає змогу більш повно враховувати природно-географічні та соціально-економічні особливості окремих територій країни в процесі здійснення господарської та природоохоронної діяльності.

Це положення передбачає також створення нової інституційної структури з чітким визначенням місця та ролі всіх рівнів влади в процесі природокористування та захисту довкілля. Впровадження такої структури сприятиме зменшенню дублювання функцій у роботі державних органів, що є особливо важливим в рамках недостатнього бюджетного фінансування.

Необхідним у напрямі удосконалення системи регулювання сфери аграрного природокористування є поєднання в трансформаційних інститутах національно-державного підходу та інтернаціонального досвіду. Окрім цього, в наш час нагромаджений значний досвід формування інститутів регулювання сфери природокористування ринкового типу іншими країнами. Використання цього досвіду сприятиме успішній трансформації базисних інститутів у сфері аграрного природокористування України.

Важливим завданням інститутів, які здійснюють трансформацію, є не тільки згладжування антагоністичних суперечностей, а й попередження негативних тенденцій розвитку всередині економічної системи суспільства. Методологічною основою такого попередження могла б стати «сорокинська» парадигма, яка базується на твердженні про залежність людської поведінки від психофізичних механізмів рефлексорного типу та твердженні про те, що життя суспільства є «безкінечна ланцюгова реакція, інтегруючим моментом в якій виступає колективний рефлекс». Тобто людський чинник є визначальним фактором системних позитивів чи негативів як в національній економіці в цілому, так і в її природно-ресурсному секторі [8, с. 10].

Звідси випливає важливість положення про розширення поінформованості суспільства щодо негативного впливу суб'єктів сільськогосподарської діяльності на стан довкілля та посилення ролі інститутів громадської думки в екологізації аграрного виробництва.

На даний час контролююча роль суспільних інститутів (органів місцевого самоврядування та громадських організацій) за цільовим використанням природних ресурсів є мінімальною. Об'єднання зусиль усіх інститутів забезпечить вирішення ключових завдань із екологобезпечного та ефективного використання природних ресурсів аграрної сфери на єдиній інформаційній основі. З метою забезпечення функціонування цілісної, ефективно діючої системи управління охороною природних ресурсів необхідно створити відповідний державний орган виконавчої влади. На всіх рівнях – національному, регіональному та об'єктному – мають постійно й послідовно вирішуватися найгостріші поточні й перспективні питання екологічної безпеки й охорони природних ресурсів.

Максимально відкритий доступ громадськості до інформації про стан довкілля та екологічні аспекти діяльності суб'єктів господарювання надасть можливість збагатити

нові інституціональні структури методами та інструментами соціально-психологічного впливу на винуватців екологоде-структивних наслідків. До інституцій (методів) громадського впливу слід віднести: суспільну думку; вплив громадськості; надання переваг екологічно чистій продукції, товарам, виробництво яких здійснюється на основі застосування ресурсо- та енергозберігаючих технологій. Така позиція споживачів впливає на конкурентоспроможність виробників і змушує їх посилювати увагу до екологічної складової стратегії свого розвитку, в цілому сприяє екологізації економіки.

Висновки

Проведене дослідження дає підстави процес інституціональних трансформацій розуміти як удосконалення інституціональних форм, що здійснюється в руслі еволюції, яка задається типом інституціональної матриці суспільства. Багатогранність та багатоаспектність еколого-економічних проблем аграрного природокористування вимагає застосування системного підходу щодо дослідження його сутнісних характеристик, інституціонального забезпечення та екологічної безпеки. Обґрунтовані концептуальні положення щодо трансформації базисних інститутів регулювання аграрного природокористування в інституції нового типу становлять методологічну основу формування інституціонального середовища в цій сфері. Частину цих положень можна успішно адаптувати й щодо формування базисних інститутів регулювання природокористуванням і в інших сферах економіки.

Список використаних джерел

1. Полтерович В.М. Институциональные ловушки и экономические реформы / В.М. Полтерович // Экономика и математические методы. – 1999. – Т. 35. №2. – С. 3–20.
2. Региональные проблемы переходной экономики: вопросы теории и практики // [под ред. В.Г. Алиева]. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика». – 2002. – 646 с.
3. Поворозник В.О. Институційні зміни в умовах трансформаційної економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія» / В.О. Поворозник. – К., 2006. – 19 с.
4. Бодюк А.В. Фіскальні аспекти економічного природокористування: [монографія] / А.В. Бодюк. – Ірпінь: Національна академія ДПС України. – 2004. – 507 с.
5. Лисицын Е.Н. Охрана природы в зарубежных странах / Е.Н. Лисицын. – М.: Агропромиздат, 1987. – 215 с.
6. Лисицын Е.Н., Розенбаум Ю.А. Экологическая политика буржуазных стран: право и управление / Е.Н. Лисицын, Ю.А. Розенбаум. – М.: ИНИОН АН СССР, 1985. – 66 с.
7. Мордвінов О. Принципы формирования механизма управления природокористуванням в аграрній сфері перехідної економіки / О. Мордвінов // Зб. наукових праць Української академії державного управління при Президентові України. – К.: Вид-во УАДУ. – 2000. – Вип. 1. – С. 191–203.
8. Хвесик М.А. Институціональні трансформації та фінансово-економічне регулювання землекористування: [монографія] / М.А. Хвесик, В.А. Голян, А.І. Крисак. – К.: Кондор, 2007. – 522 с.

В.М. ТИЩЕНКО,

к.е.н., доцент, Київська державна академія водного транспорту

Діяльність суб'єктів господарювання у структурі національної економіки

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти розвитку первинної структурної ланки національної економіки – підприємства, проаналізовано сучасний стан функціонування підприємств в Україні та визначено основні тенденції їх розвитку в нових умовах господарювання.

Ключові слова: підприємство, види підприємств, трансформація економіки, євроінтеграція, фінансовий результат.

В.Н. ТИЩЕНКО,

к.э.н., доцент, Киевская государственная академия водного транспорта

Деятельность субъектов хозяйствования в структуре национальной экономики

В статье исследованы теоретические и практические аспекты развития первичного структурного звена национальной экономики – предприятия, проанализировано современное состояние функционирования предприятий в Украине и определены основные тенденции их развития в новых условиях хозяйствования.

Ключевые слова: предприятие, виды предприятий, трансформация экономики, евроинтеграция, финансовый результат.

V.M. TYSCHENKO,

Ph.D., associate professor, Kyiv state maritime academy

The activity of economic entities in the structure of the national economy

The article deals with the theoretical and practical aspects of the development of an enterprise as a primary structural unit of the national economy, the modern state of operation of enterprises in Ukraine is examined, the main trends of their development in the new economic conditions are defined.

Keywords: enterprise, types of business, economic transformation, European integration, financial result.

Постановка проблеми. Трансформація державної форми власності в Україні у середині 90-х років минулого сто-

ліття викликала масштабні зміни у структурі національної економіки і сприяла появі нових підходів до організації ви-